

بسیار مهم

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
پایان نامه رشته مطالعات زنان، حقوق زن در اسلام

عنوان

بررسی فقهی حقوقی عده با توجه به پیشرفت های علمی

استاد راهنما

دکتر حسین شفیعی

نگارنده

زهرا رشیدی خزاقی

شهریور 1397

فرم شماره ۲

تعهدنامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب زهرا شیدی خراسی دانشجو/مؤلفه مقطع کارشناسی ارشد تالیف/موضوع: دکتری تخصصی
در رشته مطالعات زبان (متون زبان بر اساس) که در تاریخ ۱۳۹۷/۹/۲۴

از پایان نامه/ رساله خود با عنوان پژوهش کیفی در خصوص عدله تاریخی به سببیت های علمی

با کسبه نمرد ۱۸۹۱ و درجه حقوق عمومی نظاره کرده‌ام. متعهد می‌شوم:

۱. این پایان نامه/ رساله حاصل از تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (نام آن پایان نامه/ رساله) استفاده شده است، مطابق شیوه‌نامه و شیوه‌های معمول، نام منبع و سایر مشخصات آن را در فهرست منابع درج کرده‌ام. در صورتی که کلیات متنی که این پایان نامه/ رساله به شخص دیگری تعلق داشته است یا حاصل کار شخص دیگری است، دانشگاه می‌تواند متذکر تحصیلی این جانب را ابطال کند. در آن صورت این جانب اقدام دانشگاه را می‌پذیرم و سنی هر گونه اعتراض را از خود سلب می‌کنم.

۲. این پایان نامه/ رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی‌ای اعم از سطح، پایان تر یا بالاتر، در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳. چنانچه پس از فراغت از تحصیل، قصد هرگونه بهره‌برداری غیر از چاپ مقاله، چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از مقدار و نتایج این پایان نامه/ رساله را داشته باشم، از حقوق معاونت پژوهشی دانشگاه مجوز لازم را اخذ و در تمام انتشارات خود نام دانشگاه و استاد راهنمایم را درج کنم.

۴. چنانچه در هر مقاله‌ای زمانی خلاف موارد فوق، ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می‌پذیرم و دانشگاه خوارزمی مجاز است با اینجانب مطابق شیوه‌نامه و مقررات رفتار کند.

نام و نام خانوادگی: زهرا شیدی خراسی

تاریخ:

شماره:

پیوست:

واحد:

صور تجلیسه دفاع پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد دانشکده حقوق و علوم سیاسی

به استحضار میرساند جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خاتم زهرا رشیدی خزاقی به شماره دانشجویی ۹۳۳۶۵۲۶۰۲

رشته: مطالعات زنان گرایش حقوق زن در اسلام

نحت عنوان: بررسی فقهی و حقوقی عده با توجه به پیشرفتهای علمی

در تاریخ ۱۳۹۷/۰۶/۲۴ ساعت ۰۰:۱۰ در محل دانشکده حقوق و علوم سیاسی - سالن جلسات با حضور هیات محترم داوران در دانشگاه

خوارزمی برگزار گردید و رأی نهایی به شرح زیر است:

الف: نمره ۱۸-۵ با درجه صلیب مورد تصویب اعضای کمیته قرار گرفت. مقرر گردید دانشجوی اشکالات ذکر شده توسط هیات

داوران را در اسرع وقت برطرف نموده و به نایب برساند.

ب: پایان نامه از نظر هیات داوران دارای اشکالات اساسی به شرح پیوست می باشد و بنابراین مورد تصویب قرار نگرفت و دانشجو باید پس از رفع آن

حاجت مجدد دفاع نماید.

۱- عالی (۲۰ - ۱۹) ۲- نیلی خوب (۱۸ - ۱۸/۹۹) ۳- خوب (۱۶ - ۱۷/۹۹) ۴- متوسط (۱۴ - ۱۵/۹۹) ۵- کمردود (کمتر از ۱۴)

عضو هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
راحتما	حسین شفیعی ثینی	استادیار	
دور داخلی	علیرضا صالحی فر	استادیار	
دور داخلی	فریم غنی زاده باقعی	استادیار	

رئیس دانشکده حقوق و علوم سیاسی

مهدی عباسی سرسیدی

مدیر گروه آموزشی

تقدیم به ساحت مقدس امام زمان

با سپاسگذاری از پدر، مادر، همسر و استاد راهنما که مرا در نگارش
پایان نامه در یک سال گذشته همراهی نموده و از خداوند شکرگذارم
که مرا یاری فرمود تا بتوانم با موفقیت این پژوهش را به ثمر رسانم.

چکیده

پژوهش حاضر بررسی فقهی و حقوقی عده با توجه به پیشرفت‌های علمی است. در واقع، عده یکی از احکام فقهی - حقوقی که دارای اهداف خاصی است و امروزه با توجه به پیشرفت‌های تکنولوژیک، در ضرورت یا عدم ضرورت آن بحث‌های زیادی می‌شود. بنابراین این پژوهش در پنج فصل باروش توصیفی-تطبیقی موضوع عده را با توجه به پیشرفت‌های علمی و پزشکی از بعد فقهی و حقوقی به رشته تحریر درآورده است. در توضیح باید گفت: اصل تشریح عده به علت منصوص بودن آن در قرآن بدون شک و شبه مورد اجماع فقها و حقوق دانان است. به همین دلیل در بسیاری از منابع، عده را مفهومی مسلم دانسته و به فلسفه تشریح آن نپرداخته‌اند. لذا هدف این تحقیق این است و به این سؤال پاسخ دهد که اصل فلسفه تشریح عده که در قرآن کریم به صراحت موضوع عده زن را حصول اطمینان از براءت حمل دانسته و تاکید می‌کند، حال با توجه به پیشرفت‌های علمی روز و ابزارهای پزشکی محرز شود زنانی که در طلاق بائن و مدخوله هستند که علقیت زوجیت هم مطرح نمی‌باشد و یا حیض می‌بینند و یا در فسخ یا بذل و اتمام نکاح موقت می‌باشند، رحم فاقد جنین و پاک است باز باید عده نگه داشت یا خیر؟ لازم به ذکر است که حکم شارع در مورد عده ارشادی است و تأسیسی نمی‌باشد و شارع مقدس بنای عقلا را تأیید کرده است در واقع، شارع در یک دید جامع به عده، طریقت است نه موضوعیت، در نتیجه عده دارای علت و حکمت‌هایی است، لذا زنان در انواع طلاق به جز زوجه صغیره، غیرمدخوله، یائسه و فاقد رحم که حکم صریح قرآن به خاطر جلوگیری از اختلاط انساب است باید عده نگهدارند ولی در موارد دیگر مانند عده وفات و زمانی که با پیشرفت‌های علمی و پزشکی محرز شود رحم فاقد جنین است که جز حکمت‌های الهی است باید باز، زن عده نگهدارد.

واژگان کلیدی: عده، زنان فاقد رحم، غیر مدخوله، یائسه، صغیره.

فهرست مطالب

14	فصل اول:
14	کلیات
15	1- مقدمه
18	1-1- بیان مساله
20	2- بیان مسأله
21	3- اهداف پژوهش
21	4- سؤال‌های تحقیق
22	5- فرضیه‌های تحقیق
22	6- ضرورت انجام پژوهش
22	7- نوآوری تحقیق و انگیزه محقق
23	8- سازماندهی تحقیق
23	9- روش تحقیق
24	10- پیشینه پژوهش
27	فصل دوم:
27	مفهوم شناسی عده
28	1-2- مفاهیم
28	2-1-1- تعریف لغوی و اصطلاحی عده

29	2-2- معنی عده در لغت نامه دهخدا
32	3-2- مفهوم عده در شرع
32	1-3-2- عده طلاق زنان باردار در ازدواج دائم
34	2-3-2- عده طلاق زنان غیرباردار در ازدواج دائم
35	3-3-2- عده زنان در وفات زوج
37	5-3-2- عده زنان باردار در وفات زوج
38	6-3-2- مدت عده زوجه غایب مفقودالاثراثر
40	7-3-2- اثبات مرگ زوج
40	8-3-2- اثبات حیات زوج
40	9-3-2- عدم اثبات حیات یا مرگ زوج
41	4-2- مفهوم عده در قوانین ایران
42	5-2- مفهوم عده در مادتين قوانين 1151 و 1155
44	2- 6- مفهوم عده از دیدگاه فقهای معاصر
46	2- 7- جمع بندی فصل
48	فصل سوم:
48	مبانی نظری عده در فقه و حقوق
49	مقدمه
49	1-3- اقسام حکم
55	2-3- نوع حکم عده
57	3-3- جایگاه عقل در دین
59	4-3- مصالح و مفاسد واقعی در صدور احکام

61	5-3- فرق علت و حکمت در جعل احکام
62	6-3- تنقیح مناط
63	7-3- حکمت تشریح عده (چرایی وجوب عده بر زنان)
64	8-3- فلسفه عده طلاق
64	1-8-3 - جلوگیری از اختلاط نسب
65	2-8-3 - امکان رجوع شوهر در طلاق رجعی
65	3-8-3 - حفظ حیات و حمایت از جنین
66	4-8-3 - احترام به شوهر در فوت
67	5-8-3 - تعبدی بودن عده
68	6-8-3 - حکمت بهداشتی
71	7-8-3 - حفظ حقوق زوج و زوجه
72	8-8-3 - حکمت روانی
72	جمع بندی فصل:
74	فصل چهارم:
74	احکام عده در فقه و ادله وجوب آن در قرآن
75	مقدمه
75	1-4- اقسام عده
75	1-1-4- عده طلاق
76	2-1-4- عده وفات
77	3-1-4- عده در ازدواج موقت
79	4-1-4- عده نزدیکی از روی شبهه (وطی به شبهه)

79	4-1-5- عده مفقود الاثر
80	4-1-6- عده زن زنا کار
80	4-1-7- عده ناشی از ارتداد
80	4-2- احکام عده
81	4-2-1- حرمت ازدواج در عدّه
82	4-2-2- زنا در حال عدّه
83	4-2-3- خواستگاری در عدّه
84	4-2-4- اخراج و خروج زن از منزل
84	4-2-5- نفقه زمان عدّه
85	4-2-6- آرایش در عدّه وفات
85	4-2-7- عده زن باردار
85	4-3- دیگر احکام عده طلاق
94	4-3-1- عده وفات
97	4-3-2- عده وطی به شبهه
99	4-3-3- اختلاف در انقضای عده
101	4-4- ادله وجوب عده در قرآن
103	4-5- عده در روایات و احادیث
106	جمع بندی فصل
108	فصل پنجم:
108	بررسی عده با رویکرد تحولات علم پزشکی
109	مقدمه

- 109 1-5- تأثیر پیشرفت‌های علمی در عدم لزوم عده
- 109 2-5- تأثیر پیشرفت‌های علمی در لزوم عده
- 110 3-5- دستاوردهای علمی در خصوص عده و نگه داشتن عده برای زنان در خصوص اختلاط نسل و بارداری شامل موارد زیر می‌باشد:
- 110 1-3-5- بررسی حقوقی زنان فاقد عده
- 111 2-3-5- زنان غیرمدخوله
- 111 3-3-5- زوجه صغیره
- 112 4-3-5- زنان یائسه
- 114 5-3-5- زنان فاقد رحم
- 115 4-5- دلایل عدم عده
- 115 1-4-5- عدم بارداری
- 116 2-4-5- عدم قاعدگی
- 118 5-5- دستاوردهای علم پزشکی در تشخیص بارداری (در زمینه عدم نگهداری عده زنان)
- 122 5-6- علائم فرضی حاملگی:
- 124 1-6-5- تشخیص حاملگی با اندازه گیری در خون یا ادرار β hCG
- 128 2-6-5- تشخیص بارداری با سونوگرافی
- 129 7-5- عده در حقوق ایران (با توجه به پیشرفت‌های علمی)
- 132 جمع بندی فصل
- 133 فصل ششم:
- 133 نتیجه گیری
- 134 1-6- نتیجه گیری

138

2-6- پیشنهادها

139

فهرست منابع

فصل اول:

کلیات

1- مقدمه

درست است که قرآن قطعی السند است ولی در مورد احکامی، آیات استخراج شده از قرآن اختلاف نظر در برداشت فقها وجود دارد همچنین احکام مبتنی بر روایت هستند قطعی السند نیست. زیرا برخی احکام استخراج شده از قرآن برخی واجب و برخی مستحب هستند. عده، جزء دستوراتی است که در قرآن مطرح شده و برخی از احکام آن اعلام گردیده است. قرآن کریم به صراحت وضعیت ازدواج مجدد زنان مطلقه، زنانی که نکاح آنها به دلایلی فسخ شده یا زنانی که شوهران خود را در اثر فوت از دست داده‌اند، معلوم نموده و به عنوان مثال اعلام می‌دارد زنان مطلقه باید بعد از طلاق به مدت سه پاکی، صبر نمایند و سپس می‌توانند مجدداً ازدواج کنند. یا در مورد زنی که شوهرش فوت نموده، اعلام می‌نماید، زن باید به مدت چهار ماه و ده روز صبر کند و پس از آن می‌تواند در صورت تمایل ازدواج نماید. بنابراین در قرآن کریم به اصل نگه داشتن عده و مدت آن برای زن، پس از طلاق یا فوت شوهر تصریح شده است.

تعیین فلسفه عده، با توجه به پیشرفت علم و مسائل مستحدثه روز، می‌تواند دارای اثرات و تبعات متعدد باشد. چنان چه فلسفه تشریح عده، اطمینان از براءت رحم از طفل باشد، در این صورت با اطمینان از عدم وجود طفل در رحم با توسل به شیوه‌های جدید پزشکی می‌توان زن را از تحمل عده در مواردی معاف نمود. لیکن در صورتی که امر به عده تعبدی باشد با اطمینان به عدم وجود طفل نیز باید قائل به حفظ و نگه‌داری عده برای زنان بود.

تفاوت در برخی احکام عده در کشورهای اسلامی، فقه امامیه و اهل تسنن سؤالاتی را در ذهن مسلمانان ایجاد می‌کند که ضرورت تبیین و تشریح عده، بیشتر نمایان می‌شود. به عنوان مثال عده طلاق بر مبنای فقه شیعی سه طهر و در مورد فقه عامه سه حیض تعیین شده است.

دیگر آن که فقه امامیه نگه داری عده، توسط زن یائسه را لازم ندانسته در حالی که زنان یائسه طبق فقه عامه ملزم به نگه داشتن عده به مدت سه ماه می‌باشند.

در کشورهای غیر اسلامی، عمدتاً به حفظ و نگه داری عده بعد از طلاق یا فوت شوهر قائل نیستند، این سؤال مطرح می‌شود که قوانین این کشورها چه رویکردی نسبت به امکان اختلاط نسب در موردی که زن پس از طلاق بلافاصله ازدواج می‌نماید، دارند و چگونه در صورت پیدایش حمل به تعیین پدر و تبعات قانونی آن مانند پرداخت نفقه می‌پردازند. آیا با عنایت به عدم تقنین عده در قوانین کشورهای غیر اسلامی، تمهیداتی جهت رفع این مشکل در نظر گرفته شده است؟

قرآن کریم در آیاتی، اصل عده زنان را در وضعیت‌های متفاوت بیان نموده است: «لزوم انتظار زن مطلقه به مدت سه پاکی قبل از ازدواج مجدد (بقره، 228)»؛ «مدت عده برای زنانی که به اقتضای سن، حیض نمی‌بینند، سه ماه و برای زنان حامله تا وضع حمل می‌باشد (طلاق، 4)»؛ «مدت عده زنان به جهت فوت شوهر چهار ماه و ده روز است (بقره، 234)». «زنانی که پس از انحلال نکاح ملزم به حفظ و نگه‌داری عده نمی‌باشند: مانند زنان غیر مدخوله (احزاب، 49)».

عده، از احکام تأسیسی اسلام نبوده و نگه‌داری عده در بین اقوام و ملل پیش از اسلام نیز وجود داشته، لیکن احکام آن، تابع نظام خاصی نبوده و زن را در اکثر موارد در شرایط سخت و دشواری قرار می‌دادند. اسلام، با اهداف خاصی برای زنان، پس از انحلال نکاح از طریق طلاق یا فوت شوهر، عده قرار داده و آن را تابع نظام و مقررات خاصی اعلام نموده است (علوی قزوینی، 1387، 8).

قانون مدنی، در مبحث سوم از فصل دوم به احکام عده اختصاص دارد. در ماده 1150 ق.م. آمده: «عده عبارت است از مدتی که تا انقضای آن زنی که عقد نکاح او منحل شده است، نمی‌تواند شوهر دیگری اختیار کند». در ماده 1151 ق.م. مدت عده طلاق و عده فسخ نکاح سه طهر اعلام شده، مگر در مورد زنانی که با اقتضای سن، عادت زنانگی نمی‌بینند که مدت عده آنان سه ماه می‌باشد. در ماده 1152 ق.م. عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضاء آن در

مورد نکاح منقطع در غیر حامل دو طهر مقرر شده، جز در مورد زنانی که با اقتضای سن عادت زنانگی نمی‌بینند که مدت عده آنان 45 روز می‌باشد. در ماده 1153 ق.م. آمده: «زنی که باردار باشد باید تا وضع حمل عده نگه دارد». طبق ماده 1154 ق.م. عده وفات در نکاح دائم و منقطع به طور یکسان چهار ماه و ده روز معین گردیده، مگر در مورد زن حامله که مدت عده وی تا زمان وضع حمل ادامه دارد، مشروط بر این که فاصله بین فوت شوهر و وضع حمل از چهار ماه و ده روز بیشتر باشد و الا مدت عده همان چهار ماه و ده روز خواهد بود. ماده 1155 ق.م. حکم زنان غیر مدخوله و زنان یائسه را تعیین نموده که در مورد طلاق و فسخ نکاح حفظ عده بر آنان لازم نیست، ولی در مورد وفات شوهر، باید عده نگه دارند. زنی که شوهرش غایب مفقودالاثار بوده و حاکم او را طلاق داده باشد، طبق ماده 1156 ق.م. باید از تاریخ طلاق، عده وفات نگه دارد. هم چنین بر زنی که به شبهه با کسی نزدیکی کرده باشد، مطابق ماده 1157 ق.م. حفظ عده طلاق واجب است.

عده با اوصافی که در فقه و قانون مدنی وجود دارد، در برخی موارد عیناً و در سایر موارد با تفاوت‌هایی در کشورهای اسلامی رعایت می‌شود. در کشورهای غیراسلامی، جز در موارد معدودی مانند قانون فرانسه، کوبا و ژاپن؛ عده مورد بررسی قرار نگرفته، اگرچه برای ازدواج مجدد صبر کردن تا مدتی پس از فوت همسر (اعم از زن یا شوهر) به صورت عرفی معمول و رایج می‌باشد. مدتی که مرد یا زن پس از فوت همسر، قبل از ازدواج مجدد صبر می‌کند؛ در کشورهای مختلف به تناسب اصول اخلاقی، اعتقادی و اجتماعی حاکم بر آن جوامع متفاوت می‌باشد، لیکن عموماً این امر از امور شخصی و فردی محسوب شده و به احساسات افراد مختلف بستگی دارد.

برخی حقوق‌دانان در مورد عده طلاق نیز، احترام به زندگی زناشویی را به عنوان دلیل ذکر کرده‌اند (صفایی و امامی، 1387، 106).

چنان چه احترام به زندگی زناشویی از دلایل وجوب عده بر زن باشد، این سؤال مطرح می‌شود که چرا مدت عده طلاق اعم از نکاح دائم (سه طهر)، نکاح منقطع (دو طهر) و عده وفات (چهار ماه و ده روز) متفاوت اعلام شده است. آیا حفظ حرمت زندگی زناشویی در

طلاق از اهمیت کمتری نسبت به فوت شوهر برخوردار می‌باشد؟ برخی در بیان تفاوت مدت عده در مورد نکاح دائم و منقطع اظهار می‌کنند: در نکاح دائم، به علت پایداری آن مدت عده طولانی‌تر و در نکاح منقطع به علت موقت بودن زندگی زناشویی از احترام کمتری برخوردار است (همان، 109).

ولی در مورد تفاوت مدت عده بین طلاق و فوت شوهر، دلیلی ارائه نشده است. شاید بتوان ادعا نمود زندگی زناشویی که به درخواست مرد یا زن با طلاق گسیخته شده، از حرمت کمتری برخوردار است، لیکن در فوت، زندگی زناشویی تداوم داشته و تحقق مرگ از خواست زن خارج بوده، لذا فرض بر این است که زن ادامه آن زندگی را طالب و خواهان بوده و برای از دست دادن آن حرمت بیشتری قائل می‌باشد.

در نهایت تحقیق حاضر، درصدد است ابتدا موضوع عده را با مراجعه به مستندات قرآنی، احادیث معتبر، نظر مشهور فقها و قوانین مدنی ایران بررسی نموده و با توجه به پیشرفتهای علمی و پزشکی، بررسی و تطبیق دهد و نهایتاً آثار و تبعات تشریح یا عدم تشریح عده را با توجه به موارد فوق در حقوق و فقه، بیان نماید.

1-1 - بیان مساله

یکی از احکام فقهی - حقوقی که دارای اهداف خاصی است و امروزه با توجه به پیشرفت‌های تکنولوژیک، در ضرورت یا عدم ضرورت آن بحث‌های زیادی می‌شود، عده است. از آنجائیکه عده طلاق مهلتی برای تفکر و بازگشت به زندگی خانوادگی می‌باشد، نگهداری آن مختص زنان می‌باشد و از تبعات انحلال نکاح ناشی از طلاق، فوت، فسخ نکاح و نزدیکی به شبهه است و از موانع نکاح مجدد به شمار می‌رود. به بیانی دیگر به دنبال انحلال نکاح، زنی که رابطه زوجیت وی قطع گردیده است، واجب خواهد بود تا مدت تعیین شده، منتظر بماند و از مواردی که در این ایام گردیده است، خودداری کند. در فقه اسلامی به این تکلیف بیان شده، تحت عنوان عده مورد بررسی قرار گرفته، این امر تنها مختص به دنیای اسلام

نبوده اما دین اسلام آن را تثبیت و تأیید نموده است. در قوانین معدودی از کشورهای غیرمسلمان نیز چنین تکلیفی وجود دارد.

اگر چه فلسفه عده در هر مورد نیز متفاوت است؛ لیکن یکی از مهمترین دلایل لزوم رعایت عده، جلوگیری از اختلاط انساب است. به همین دلیل برخی از فقه پژوهان بر این باورند هر جا عدم بارداری زن محرز و اختلاط انساب متفی باشد، دیگر نیازی به نگهداشتن عده نیست، یکی از مواردی که ممکن است عده لازم نباشد؛ در خصوص زوجه ناباوراست که طرفداران این نظریه به دلیل مذکور، حکم به عدم لزوم عده داده‌اند.

تعیین فلسفه عده، با توجه به پیشرفت علم و مسائل مستحدثه روز می‌تواند دارای اثرات و تبعات متعدد باشد. چنان چه فلسفه تشریح عده، اطمینان از برائت رحم از طفل باشد، در این صورت با اطمینان از عدم وجود طفل در رحم با توسل به شیوه‌های جدید پزشکی می‌توان زن را از تحمل عده در مواردی معاف نمود. لیکن در صورتی که امر به عده تعدی باشد با اطمینان به عدم وجود طفل نیز باید قائل به حفظ و نگه داری عده برای زنان بود.

تفاوت در برخی احکام عده در کشورهای اسلامی، فقه امامیه و اهل تسنن سوالاتی را در ذهن مسلمانان ایجاد می‌کند که ضرورت تبیین و تشریح عده بیشتر نمایان می‌شود. به عنوان مثال عده طلاق بر مبنای فقه شیعی سه طهر و در مورد فقه عامه سه حیض تعیین شده است. دیگر آن که فقه امامیه نگه داری عده توسط زن یائسه را لازم ندانسته در حالی که زنان یائسه طبق فقه عامه ملزم به نگه داشتن عده به مدت سه ماه می‌باشند. در کشورهای غیر اسلامی عمدتاً به حفظ و نگه داری عده بعد از طلاق یا فوت شوهر قائل نیستند، در اینجا این مسئله مطرح است که قوانین این کشورها چه رویکردی نسبت به امکان اختلاط نسب در موردی که زن پس از طلاق بلافاصله ازدواج می‌نماید، دارند؟ همچنین قوانین حکمی و عللی در رابطه با بحث عده در اسلام چگونه درک شود؟ و اینکه با پیشرفت‌های علمی و پزشکی چگونه می‌توان از حقوق زنان در ارتباط با این موضوع دفاع کرد؟

پژوهش حاضر درصدد است ابتدا موضوع عده را با مراجعه به مستندات قرآنی، احادیث معتبر، نظر مشهور فقها و قوانین مدنی ایران را با توجه به پیشرفتهای علمی و پزشکی بررسی

نموده دهد و آثار و تبعات تشریح یا عدم تشریح عده و همچنین فلسفه وجوب و لزوم یا عدم لزوم آن را در بعضی موارد را بیان نماید.

2- بیان مسأله

یکی از احکام فقهی - حقوقی که دارای اهداف خاصی است و امروزه با توجه به پیشرفت‌های تکنولوژیک، در ضرورت یا عدم ضرورت آن بحث‌های زیادی می‌شود، عده است. از آنجائیکه عده طلاق مهلتی برای تفکر و بازگشت به زندگی خانوادگی می‌باشد، نگهداری آن مختص زنان می‌باشد و از تبعات انحلال نکاح ناشی از طلاق، فوت، فسخ نکاح و نزدیکی به شبهه است و از موانع نکاح مجدد به شمار می‌رود. به بیانی دیگر به دنبال انحلال نکاح، زنی که رابطه زوجیت وی قطع گردیده است، واجب خواهد بود تا مدت تعیین شده، منتظر بماند و از مواردی که در این ایام گردیده است خودداری کند. در فقه اسلامی به این تکلیف بیان شده، تحت عنوان عده مورد بررسی قرار گرفته، این امر تنها مختص به دنیای اسلام نبوده اما دین اسلام آن را تثبیت و تأیید نموده است. در قوانین معدودی از کشورهای غیرمسلمان نیز چنین تکلیفی وجود دارد.

اگر چه فلسفه عده در هر مورد نیز متفاوت است؛ لیکن یکی از مهمترین دلایل لزوم رعایت عده، جلوگیری از اختلاط انساب است. به همین دلیل برخی از فقه پژوهان بر این باورند هر جا عدم بارداری زن محرز و اختلاط انساب منتفی باشد، دیگر نیازی به نگهداشتن عده نیست، یکی از مواردی که ممکن است عده لازم نباشد در خصوص زوجه نابارور است که طرفداران این نظریه به دلیل مذکور، حکم به عدم لزوم عده داده‌اند.

تعیین فلسفه عده، با توجه به پیشرفت علم و مسائل مستحدثه روز می‌تواند دارای اثرات و تبعات متعدد باشد. چنان چه فلسفه تشریح عده، اطمینان از برائت رحم از طفل باشد، در این صورت با اطمینان از عدم وجود طفل در رحم با توسل به شیوه‌های جدید پزشکی می‌توان زن را از تحمل عده در مواردی معاف نمود. لیکن در صورتی که امر به عده تعبدی باشد با اطمینان به عدم وجود طفل نیز باید قائل به حفظ و نگه داری عده برای زنان بود.